

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 juni 2010

Mål nr

T 156-09

KLAGANDE

Korsnäs Aktiebolag, 556023-8338
801 81 Gävle

Ombud: Advokaterna O N och O H

MOTPART

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad, 556016-9095
115 77 Stockholm

Ombud: Advokat B S

SAKEN

Klander av skiljedom

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2008-12-10 i mål T 10321-06

DOMSLUT

Högsta domstolen avskriver målet i den del det avser överklagande av hovrättens avvisningsbeslut (p. 1 i hovrättens domslut).

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut i övriga delar.

Korsnäs Aktiebolag ska ersätta AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 400 000 kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Korsnäs AB (Korsnäs) har yrkat att Högsta domstolen bifaller bolagets i hovrätten förda talan, befriar bolaget från skyldigheten att ersätta AB Fortum Värme samägt med Stockholm Stad (Fortum) för rättegångskostnader i hovrätten och förpliktar Fortum att utge ersättning för Korsnäs rättegångskostnader i hovrätten med där yrkat belopp. Korsnäs har under handläggningen av målet i Högsta domstolen återkallat sitt yrkande om upphävande av skiljedomen i den del den gällt ersättningen till skiljemannen B G. H. N:s.

Fortum har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

1. Frågan i målet är om den klandrade skiljedomen ska upphävas på grund av att det förelegat omständigheter som kan rubba förtroendet för skiljemanden B G. H. N:s opartiskhet i skiljeförfarandet.
2. Korsnäs har som grund för sin talan åberopat att B G. H. N tidigare haft ett flertal uppdrag som skiljeman i tvister där part företräts av ombud från X Advokatbyrå, den advokatbyrå som Fortums ombud i skiljeförfarandet är verksam vid. Korsnäs har vidare åberopat dels att B G. H. N inför och under skiljeförfarandet under låtit att upplysa om dessa uppdrag, dels hur denne agerade då Korsnäs efter det att skiljedomen med delats bad om upplysningar om hans tidigare uppdrag.
3. I 8 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande föreskrivs att en skiljeman ska vara opartisk. En skiljeman ska på yrkande av en part skiljas från sitt uppdrag, om det finns någon omständighet som kan rubba förtroendet för skiljemannens opartiskhet. Under punkterna 1–4 i bestämmelsen anges omständigheter som alltid ska anses kunna rubba förtroendet för skiljemannens opartiskhet. Uppräkningen är exemplifierande och inte uttömmande (prop. 1998/99:35 s. 218). I 9 § åläggs en skiljeman att upplysa parterna om omständigheter som enligt 8 § kan tänkas hindra honom från att vara skiljeman. Om en skiljeman på grund av någon omständighet som anges i 8 § har varit obehörig ska skiljedomen efter klander upphävas på talan av en part (34 § första stycket 5).
4. Högsta domstolen har i rättsfallen NJA 1981 s. 1205 och NJA 2007 s. 841 framhållit att jävsreglerna syftar till att skydda rättsskipningens objektiva handhavande och att det är angeläget att reglerna tillämpas på ett sådant

sätt att en skiljeman som omfattas av en sådan regel inte får delta i ett skiljeförfarande även om det i det särskilda fallet saknas anledning att anta att han vid handläggningen eller avgörandet av målet skulle låta sig påverkas av sitt förhållande till ena parten. Bedömningen om det finns förhållanden som kan rubba förtroendet för en skiljeman ska alltså göras på objektiva grunder. I rättsfallen framhålls att kravet på objektivitet och opartiskhet måste ställas särskilt högt när det gäller skiljemän, eftersom fel som avser bevisvärderingen eller rättstillämpningen inte kan föranleda hävande av en skiljedom.

5. Den omständigheten att en advokatbyrå medverkar till att en viss skiljeman ofta får skiljeuppdrag är något som kan ge intrycket att skiljemannen har bindningar till byrån och kan därigenom rubba förtroendet för skiljemannens opartiskhet (jfr Lindskog, *Skiljeförfarande*, 2005, s. 453). Antalet tidigare uppdrag och deras omfattning får då betydelse, men det måste göras en helhetsbedömning med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid denna bedömning bör det vägas in bl.a. om skiljemannen fått skiljeuppdrag bara från den ifrågavarande advokatbyrå eller från flera advokatbyråer, och det bör kunna ges en viss betydelse om en och samma advokat eller flera advokater vid advokatbyrån medverkat till att han fått uppdragen.

6. Vid bedömningen bör det göras en skillnad mellan uppdrag som partsutsedd skiljeman och som ordförande i en skiljenämnd. Ordföranden utses vanligen gemensamt av de skiljemän som parterna har valt (se 13 och 20 §§ lagen om skiljeförfarande) och ett uppdrag som ordförande kan därför normalt inte anses skapa någon sådan koppling till en viss advokatbyrå att det skulle kunna rubba förtroendet för skiljemannen.

7. Av vittnesförhöret med B G. H. N framgår följande. Hans specialitet är skiljeförfaranden och han arbetar både som ombud och skiljeman i dessa förfaranden. Lönsamhetsmässigt är uppdragen som ombud de mest intressanta för honom och han får på grund av sin arbetssituation ofta tacka nej till uppdrag som skiljeman. Under perioden den 22 juni 1995 fram till det att han tillfrågades om det aktuella uppdraget 2005 hade han 112 uppdrag som skiljeman. Tolv av dessa uppdrag var som partsutsedd skiljeman där han utsetts av part som företrädde av ombud från X Advokatbyrå. Under treårsperioden 2002–2005 hade han fyra uppdrag utöver det aktuella uppdraget där ena parten företrädde av ombud från X Advokatbyrå. I två av dessa fall var han ordförande i skiljenämnden. I de andra två fallen hade han utsetts av part som företrädde av advokatbyrån.

8. B G. H. N har alltså haft ett stort antal skiljeuppdrag och bedrivit en etablerad advokatverksamhet. Under den treårsperiod som föregick det aktuella uppdraget som skiljeman i tvisten mellan Korsnäs och Fortum hade B G. H. N således två uppdrag som partsutsedd skiljeman där ombudet för parten kom från X Advokatbyrå. Under den tioårsperiod som föregick uppdraget rörde det sig om cirka tio procent av B G. H. N:s skiljeuppdrag. Antalet uppdrag där part företrädde av ombud från X Advokatbyrå varierade mellan noll och två uppdrag per år. Den övervägande delen av hans skiljeuppdrag kom således från andra advokatbyråer. Det har inte kommit fram i målet att uppdragen från X Advokatbyrå kom från en och samma advokat eller ett fåtal advokater vid byrån.

9. Av det sagda framgår att de uppdrag som skiljeman som B G. H. N tidigare erhållit från part som företrätts av ombud från X Advokatbyrå inte utgör en omständighet som kan rubba förtroendet för B G. H. N:s opartiskhet i det aktuella förfarandet.

10. Korsnäs har som grund för sin talan även åberopat att B G. H. N underlåtit att upplysa om de tidigare uppdrag han fått från X Advokatbyrå.

11. Uppgiftsskyldigheten är central och syftar bl.a. till att få jävsfrågorna avgjorda på ett tidigt stadium av skiljeförfarandet och till att minska risken för klandertalan. Det ankommer således på den tillfrågade att själv rannsaka sig om han vet någon omständighet som kan tänkas rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet och att göra nödvändiga efterforskningar. Av lagtextens formulering – omständigheter som kan tänkas hindra den vidtalade från att vara skiljeman – framgår att upplysningsplikten är omfattande. Att den tillfrågade själv gör bedömningen att något förtroendeskadligt förhållande inte föreligger hindrar inte att han är skyldig att lämna upplysningar. (Heuman, Skiljemannarätt 1999, s. 247 f. och Lindskog, a.a. s. 466 ff.)

12. Upplysningskyldigheten är inte i lagen sanktionerad med någon påföljd för den som underlåter att lämna erforderliga upplysningar (inte heller de s.k. IBA-reglerna som Korsnäs hänvisat till – se hovrättens dom – innehåller några sådana påföljder) och utgör ingen självständig klandergrund. Enligt uttalanden i förarbetena till bestämmelsen kan emellertid det förhållandet att skiljemannen har förtigit en viss omständighet bli den tillkommande faktor som, om det är tveksamt om jäv föreligger, gör att frågan besvaras jakande (prop. 1998/99: 35 s. 219). Uttalandet torde närmast ta sikte på rena gränfall, där jävsfrågan framstår som särskilt svårbedömd. Att beakta ett sådant förtigande, med det inslag av subjektivt jäv som det inbegriper, ligger inte nära till hands i ett mål som det förevarande, där bedömningen ska göras på objektiva grunder och inte tar sikte på risken för påverkan i det enskilda fallet. Något sådant fall som förarbetsuttalandet syftar på är således inte för handen i förevarande mål. Den omständigheten att B G. H. N inte upplyste

Korsnäs om att han tidigare erhållit uppdrag som skiljeman där parten företräts av ombud vid X Advokatbyrå kan alltså inte medföra att han har varit obehörig.

13. Bestämmelsen i 34 § första stycket 5 lagen om skiljeförfarande lämnar inte något utrymme för att tillmäta en skiljemans agerande efter det att skiljedomen meddelats verkan som klandergrund.

14. Det föreligger således inte någon grund för att upphäva skiljedomen. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

15. Vid denna utgång ska Korsnäs ersätta Fortums rättegångskostnader i Högsta domstolen. Fortum har yrkat ersättning med 550 000 kr avseende ombudsarvode. Korsnäs har överlämnat till Högsta domstolen att bedöma skäligheten i Fortums kostnadsyrkande och anfört att skälig kostnad i varje fall inte borde överstiga Korsnäs kostnad i Högsta domstolen, vilken uppgår till 235 000 kr. Med hänsyn till målets art och omfattning får Fortum anses skäligen tillgodosedd med en ersättning för ombudsarvode om 400 000 kr.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander,
Per Virdesten, Gudmund Toijer, Lena Moore (referent) och
Agneta Bäcklund
Föredragande revisionssekreterare: Tyri Öhman